

Mihai Adrian HOTCA
Radu Florin GEAMĂNU

Manual de drept penal

Partea generală

Ediția a V-a, revăzută și adăugită

Universul juridic
București
-2025-

Cuprins

Abrevieri.....	5
----------------	---

TITLUL I ASPECTE GENERALE

CAPITOLUL I. NOȚIUNI INTRODUCATIVE	9
<i>Secțiunea 1. Dreptul penal – ramură de drept (pozitiv)</i>	9
§1. Definiția, obiectul și sarcinile dreptului penal.....	9
1.1. Preliminarii.....	9
1.2. Definiția dreptului penal pozitiv (ramură de drept).....	11
1.3. Obiectul dreptului penal.....	12
1.4. Sarcinile (funcțiile) dreptului penal.....	13
§2. Scopul și caracterele dreptului penal	14
2.1. Scopul dreptului penal.....	14
2.2. Caracterele dreptului penal	15
§3. Necesitatea, structura și legătura dreptului penal cu alte ramuri de drept	17
3.1. Necesitatea dreptului penal	17
3.2. Structura dreptului penal	18
3.3. Legăturile dreptului penal cu alte ramuri de drept	20
§4. Scurtă evoluție a dreptului penal român	26
<i>Secțiunea a 2-a. Știința dreptului penal</i>	27
§1. Definiția, obiectul și sarcinile științei dreptului penal	27
1.1. Definiția științei dreptului penal.....	28
1.2. Obiectul dreptului penal.....	28
1.3. Sarcinile științei dreptului penal.....	28
§2. Delimitarea științei dreptului penal de alte științe	28
§3. Politica penală	30
§4. Relațiile științei dreptului penal cu celelalte științe penale (criminale).....	30
<i>Secțiunea a 3-a. Evoluția științei dreptului penal</i>	31
§1. Aspecte introductive.....	31
§2. Școala clasică.....	33
§3. Școala pozitivistă.....	34
§4. Alte curente și școli de drept penal.....	35
§5. Asociația Internațională de Drept Penal (AIDP) și Asociația Română de Științe Penale (ARȘR)	37
<i>Secțiunea a 4-a. Raportul juridic penal</i>	37
§1. Noțiunea raportului juridic penal.....	37
§2. Elementele raportului juridic penal	39
2.1. Elementele raportului juridic penal de conformare.....	39
2.2. Elementele raportului juridic penal de conflict.....	39

§3. Nașterea, modificarea și stingerea raportului juridic penal	40
3.1. Nașterea raportului juridic penal	40
3.2. Modificarea raportului juridic penal.....	40
3.3. Stingerea raportului juridic penal	41
§4. Raportul juridic penal și răspunderea penală.....	41
§5. Raportul penal de conflict și raportul procesual penal.....	42
<i>Secțiunea a 5-a. Faptele penale</i>	42
§1. Noțiunea faptului juridic penal	42
§2. Faptele juridice constitutive de raporturi juridice penale	42
§3. Faptele juridice modificatoare de raporturi juridice penale.....	43
§4. Faptele juridice penale extinctive de raporturi juridice penale.....	43
CAPITOLUL II. PRINCIPIILE DREPTULUI PENAL	44
<i>Secțiunea 1. Noțiunea și cadrul principiilor dreptului penal</i>	44
§1. Noțiune	44
§2. Cadrul principiilor dreptului penal	45
<i>Secțiunea a 2-a. Analiza principiilor fundamentale ale dreptului penal</i>	48
§1. Principiul legalității incriminării și sancțiunilor de drept penal.....	48
1.1. Precizări prealabile	48
1.2. Noțiune	48
1.3. Legalitatea incriminării	51
1.4. Legalitatea sancțiunilor de drept penal.....	53
1.5. Standardele (condițiile) principiului legalității incriminării și sancțiunilor de drept penal	54
§2. Principiul umanismului dreptului penal.....	61
§3. Principiul prevenirii și combaterii prompte a infracțiunilor	67
§4. Principiul proporționalității protecției penale a valorilor sociale	68
4.1. Conținutul principiului proporționalității protecției penale.....	68
4.2. Reflectarea principiului proporționalității protecției penale în jurisprudența Curții Constituționale	71

TITLUL II

LEGEA PENALĂ ȘI LIMITELE APLICĂRII ACESTEIA

CAPITOLUL I. IZVOARELE DREPTULUI PENAL	75
<i>Secțiunea 1. Aspecte introductive privind izvoarele dreptului penal</i>	75
§1. Considerații generale privind izvoarele dreptului penal.....	75
§2. Rolul jurisprudenței în cadrul izvoarelor dreptului penal.....	76
2.1. Introducere	76
2.2. Este jurisprudența izvor de drept în sistemul de drept român?.....	78
2.3. Prezentarea situațiilor în care hotărârea judecătorească este izvor de drept.....	78
2.4. Poziția jurisprudenței în raport cu principiul separației puterilor în stat	85
§3. Rolul cutumei în cadrul izvoarelor dreptului penal	87

<i>Secțiunea a 2-a. Legea penală și normele juridice penale</i>	88
§1. Noțiunea de lege penală.....	88
§2. Categoriile de legi penale	89
2.1. Felurile legii penale în funcție de obiectul acesteia	90
2.2. Clasificarea legilor penale după alte criterii.....	94
§3. Normele juridice penale	96
3.1. Noțiune.....	96
3.2. Categoriile de norme penale	97
<i>Secțiunea a 3-a. Interpretarea legii penale</i>	100
§1. Necesitatea interpretării legii penale	100
§2. Formele interpretării legii penale	101
§3. Metodele interpretării legii penale.....	102
3.1. Metoda interpretării literale sau gramaticale.....	102
3.2. Metoda interpretării raționale sau logice.....	103
3.3. Metoda interpretării sistematice	103
3.4. Metoda interpretării istorico-teleologice.....	103
3.5. Metoda interpretării prin analogie.....	104
§4. Rezultatul interpretării legii penale	104
CAPITOLUL II. APLICAREA LEGII PENALE	106
<i>Secțiunea 1. Noțiunea aplicării legii penale și elementele în raport de care se aplică</i>	106
§1. Noțiunea aplicării legii penale.....	106
§2. Elementele în raport de care se aplică legea penală	107
<i>Secțiunea a 2-a. Aplicarea legii penale în timp</i>	108
§1. Preliminarii	108
§2. Principiul activității legii penale.....	109
2.1. Noțiunea de „activitate (acțiune) a legii penale”.....	109
2.2. Intrarea în vigoare a legii penale	111
2.3. Etapele existenței legii penale.....	113
2.4. Ieșirea din acțiune a legii penale	113
2.5. Concursul de legi penale (concursul de calificări, concursul de norme penale, concursul de texte penale)	117
2.6. Excepții de la principiul activității legii penale (extraactivitatea).....	118
§3. Extraactivitatea legii penale și aplicarea legii penale mai favorabile.....	120
§4. Examinarea cazurilor de aplicare a legii penale mai favorabile (extraactivitate).....	123
4.1. Retroactivitatea legii penale dezincrimatoare	123
4.2. Retroactivitatea legii penale interpretative posteroare mai favorabile	130
4.3. Retroactivitatea legii penale mai favorabile stricto sensu	130
4.3.1. Aplicarea legii penale mai favorabile înainte de soluționarea definitivă a cauzei	130
4.3.2. Aplicarea legii penale mai favorabile după judecarea definitivă a cauzei	137

4.3.3. Hotărâri obligatorii privind dezlegarea unor chestiuni de drept în materia aplicării legii penale mai favorabile.....	139
§5. Aplicarea legii penale temporare	143
5.1. Concept.....	144
5.2. Aplicarea legii penale în situații speciale	146
<i>Secțiunea a 3-a. Aplicarea legii penale în spațiu</i>	147
§1. Particularitățile aplicării legii penale în spațiu	148
§2. Aplicarea legii penale faptelor săvârșite pe teritoriul țării.....	149
2.1. Principiul teritorialității legii penale.....	149
2.2. Excepții de la principiul teritorialității legii penale.....	151
§3. Aplicarea legii penale infracțiunilor săvârșite în afara teritoriului țării.....	160
3.1. Personalitatea legii penale române	160
3.2. Realitatea legii penale	165
3.3. Universalitatea legii penale române	166
§4. Cooperarea judiciară internațională în materie penală.....	167
4.1. Preliminarii.....	167
4.2. Principalele tratate din domeniul cooperării internaționale în materie penală la care România este parte	169
4.3. Extradarea și predarea	171
4.4. Extradarea voluntară și extradarea simplificată	179
4.5. Extradarea în relația cu statele membre ale Uniunii Europene și extradarea aparentă.....	180
4.6. Transferul condamnaților	183
4.7. Tranzitul	184
4.8. Predarea în baza unui mandat european de arestare.....	185

TITLUL III INFRAȚIUNEA

CAPITOLUL I. NATURA JURIDICĂ ȘI DEFINIȚIA INFRAȚIUNII.....	186
<i>Secțiunea 1. Natura juridică a infracțiunii</i>	186
§1. Infracțiunea – specie de faptă juridică.....	186
§2. Infracțiunea – fenomen complex	188
§3. Infracțiunea – instituție fundamentală a dreptului penal.....	189
§4. Clasificarea infracțiunilor	190
§5. Este posibilă eradicarea fenomenului infracțional?.....	193
<i>Secțiunea a 2-a. Definiția infracțiunii</i>	195
§1. Accepțiunile noțiunii de infracțiune	195
1.1. Accepțiunile juridice ale noțiunii de infracțiune	195
1.2. Alte sensuri ale termenului infracțiune.....	197
§2. Necesitatea unei definiții legale a infracțiunii	197
CAPITOLUL II. CONȚINUTUL INFRAȚIUNII.....	199
<i>Secțiunea 1. Structura infracțiunii</i>	199
§1. Noțiunea de structură a infracțiunii	199

§2. Noțiunea de element al infracțiunii	200
<i>Secțiunea a 2-a. Analiza trăsăturilor esențiale ale infracțiunii</i>	203
Subsecțiunea 1. Tipicitatea obiectivă – prevederea faptei în legea penală (elementul legal)	203
§1. Aspecte introductive	204
§2. Obiectul infracțiunii	206
2.1. Noțiunea obiectului infracțiunii	206
2.2. Formele obiectului infracțiunii	208
§3. Subiecții infracțiunii	211
3.1. Noțiunea de subiect al infracțiunii	211
3.2. Subiectul activ (infractorul) persoană fizică	212
3.3. Subiectul activ persoană juridică	215
3.4. Subiectul pasiv al infracțiunii	227
§4. Locul și timpul comiterii infracțiunii	230
4.1. Locul săvârșirii infracțiunii	230
4.2. Timpul săvârșirii infracțiunii	230
§5. Situația premisă	231
§6. Latura obiectivă a infracțiunii	231
6.1. Preliminarii	231
6.2. Elementul material – acțiunea sau inacțiunea interzisă	232
6.3. Urmarea imediată (rezultatul socialmente periculos)	234
6.4. Legătura de cauzalitate	236
6.4.1. Preliminarii și noțiune	236
6.4.2. Principalele teorii referitoare la raportul de cauzalitate	237
6.4.3. Scopul legii – criteriul de bază în stabilirea cauzalității	239
§7. Condiții privind locul, timpul, obiectul, subiecții și situația premisă	240
Subsecțiunea a 2-a. Tipicitatea subiectivă (vinovăția făptuitorului, aspectul subiectiv, elementul moral, elementul subiectiv)	240
§1. Preliminarii	240
§2. Factorii vinovăției	244
2.1. Precizări prealabile	244
2.2. Conștiința sau factorul intelectual	244
2.3. Voința sau factorul volitiv	244
§3. Definiția și conținutul vinovăției	245
3.1. Definiția vinovăției	245
3.2. Mobilul și scopul infracțiunii	247
§4. Formele și modalitățile vinovăției	248
4.1. Precizări introductive	248
4.2. Intenția (dolus sau animus delinquendi)	249
4.3. Culpa	252
4.4. Intenția depășită (praeterintenția)	256
4.5. Vinovăția – element al conținutului infracțiunii	257
Subsecțiunea a 3-a. Antijuridicitatea – caracterul nejustificat al faptei prevăzute de legea penală	257
§1. Ce sunt cauzele justificative și cauzele de neimputabilitate?	257

§2. Relevanța delimitării în cauze justificative și cauze de neimputabilitate	259
§3. Cauzele justificative.....	260
3.1. Concept.....	260
3.2. Efectele cauzelor justificative	261
§4. Analiza cauzelor justificative	262
4.1. Legitima apărare.....	262
4.1.1. Conținut legal și aspecte introductive	262
4.1.2. Condițiile legitimei apărări	263
4.1.3. Condițiile apărării	274
4.1.4. Presumția de legitimă apărare.....	279
4.1.5. Efectele și proba legitimei apărări	279
4.2. Starea de necesitate	281
4.2.1. Conținut legal și aspecte introductive	281
4.2.2. Condițiile stării de necesitate	284
4.3. Exercițarea unui drept sau îndeplinirea unei obligații	291
4.3.1. Conținut legal și aspecte introductive	291
4.3.2. Condiții	294
4.3.3. Efectele exercitării unui drept sau îndeplinirii unei obligații.....	297
4.4. Consimțământul persoanei vătămate.....	298
4.4.1. Conținut legal și aspecte introductive	298
4.4.2. Condițiile consimțământului persoanei vătămate	299
4.4.3. Efectele consimțământului persoanei vătămate	301
Subsecțiunea a 4-a. Imputabilitatea – caracterul imputabil al faptei prevăzute de legea penală.....	301
§1. Concept.....	302
§2. Delimitarea și efectele cauzelor de neimputabilitate	302
§3. Analiza cauzelor de neimputabilitate.....	303
3.1. Constrângerea fizică.....	303
3.1.1. Conținut legal și aspecte introductive	303
3.1.2. Condițiile constrângerii fizice	305
3.1.3. Efectele constrângerii fizice.....	306
3.2. Constrângerea morală.....	307
3.2.1. Conținut legal și aspecte introductive	307
3.2.2. Condițiile constrângerii psihice	307
3.2.3. Efectele constrângerii psihice	309
3.3. Excesul neimputabil	310
3.3.1. Depășirea neimputabilă a limitelor legitimei apărări	310
3.3.2. Depășirea neimputabilă a limitelor stării de necesitate.....	313
3.4. Minoritatea făptuitorului	314
3.4.1. Conținut legal și aspecte introductive	314
3.4.2. Condițiile minorității făptuitorului.....	315
3.4.3. Efectele stării de minoritate	316
3.5. Iresponsabilitatea.....	317
3.5.1. Conținut legal și aspecte introductive	317
3.5.2. Condițiile iresponsabilității	320

3.5.3. Efectele stării de iresponsabilitate	323
3.6. Intoxicația.....	325
3.6.1. Conținut legal și aspecte introductive	325
3.6.2. Condițiile intoxicației	326
3.6.3. Efectele intoxicației	329
3.7. Eroarea de fapt	331
3.7.1. Conținut legal și aspecte introductive	331
3.7.2. Condițiile erorii.....	334
3.7.3. Efectele erorii.....	336
3.8. Cazul fortuit	337
3.8.1. Conținut legal și aspecte introductive	337
3.8.2. Condițiile cazului fortuit.....	339
3.8.3. Efectele cazului fortuit.....	341
CAPITOLUL III. FORMELE INFRAȚIUNII INTENȚIONATE	343
<i>Secțiunea 1. Fazele desfășurării infracțiunii</i>	343
§1. Perioada internă și fazele externe adiacente	343
§2. Perioada externă	345
<i>Secțiunea a 2-a. Formele infracțiunii intenționate în raport de fazele desfășurării infracțiunii</i>	345
§1. Actele preparatorii	346
1.1. Noțiune.....	346
1.2. Condițiile actelor preparatorii	346
1.3. Felurile actelor preparatorii.....	348
1.4. Tratamentul penal al actelor preparatorii	348
1.5. Infracțiuni la care nu sunt posibile actele preparatorii	349
§2. Tentativa	350
2.1. Noțiune.....	350
2.2. Condițiile tentativei.....	351
2.3. Modalitățile tentativei	353
2.3.1. Precizări prealabile	353
2.3.2. Analiza modalităților tentativei.....	354
2.4. Infracțiuni la care tentativa nu este posibilă.....	356
2.4.1. Imposibilitatea tentativei datorită specificului elementului material	356
2.4.2. Imposibilitatea tentativei datorită specificului elementului subiectiv.....	357
2.4.3. Alte cazuri.....	357
2.5. Tratamentul penal al tentativei.....	358
2.6. Desistarea și împiedicarea rezultatului.....	359
§3. Infracțiunea consumată.....	360
§4. Infracțiunea epuizată	361
§5. Forma tip (de bază) a infracțiunii	361
§6. Variantele infracțiunii.....	361
§7. Modalitățile infracțiunii.....	362

CAPITOLUL IV. UNITATEA ȘI PLURALITATEA DE INFRAȚIUNI.....	364
<i>Secțiunea 1. Unitatea infracțională.....</i>	364
§1. Noțiune și feluri.....	364
§2. Unitatea naturală de infracțiune.....	366
2.1. Concept și forme.....	366
2.2. Analiza formelor unității naturale de infracțiune.....	366
2.2.1. Infracțiunea simplă.....	366
2.2.2. Infracțiunea continuă.....	370
2.2.3. Infracțiunea deviată.....	374
§3. Unitatea legală de infracțiune.....	375
3.1. Noțiune și feluri.....	375
3.2. Analiza formelor unității legale infracționale.....	375
3.2.1. Infracțiunea continuată.....	375
3.2.2. Infracțiunea complexă.....	383
3.2.3. Infracțiunea de obicei.....	385
3.2.4. Infracțiunea progresivă.....	386
<i>Secțiunea a 2-a. Pluralitatea de infracțiuni.....</i>	387
§1. Aspecte introductive.....	387
1.1. Noțiunea de „pluralitate de infracțiuni”.....	387
1.2. Formele pluralității de infracțiuni.....	388
§2. Concursul de infracțiuni.....	389
2.1. Noțiune și condiții.....	389
2.2. Concursul real.....	392
2.3. Concursul formal.....	395
2.3.1. Tratatamentul penal al concursului de infracțiuni.....	397
§3. Recidiva.....	401
3.1. Noțiune.....	401
3.2. Modalitățile recidivei.....	401
3.3. Recidiva în cazul persoanei fizice.....	402
3.3.1. Recidiva postcondamnatorie.....	402
3.3.2. Recidiva postexecutorie.....	408
3.4. Recidiva în cazul persoanei juridice.....	411
3.5. Descoperirea ulterioară a recidivei.....	412
§4. Pluralitatea intermediară.....	412
CAPITOLUL V. AUTORUL ȘI PARTICIPANȚII.....	414
<i>Secțiunea 1. Pluralitatea de infractori.....</i>	414
§1. Noțiune.....	414
§2. Formele pluralității de infractori.....	415
2.1. Pluralitatea constituită de infractori.....	415
2.2. Pluralitatea naturală (necesară).....	416
2.3. Pluralitatea ocazională (participația penală).....	416
§3. Autorul.....	417
§4. Coautorul.....	418
4.1. Noțiune și condiții.....	418

4.2. Infracțiuni ce nu pot fi săvârșite în coautorat	421
§5. Instigatorul.....	422
5.1. Noțiune.....	422
5.2. Condițiile instigării.....	422
5.3. Felurile instigării	425
§6. Complicele.....	426
6.1. Noțiune.....	426
6.2. Condiții.....	426
6.3. Felurile complicității	428
§7. Participația improprie	429
§8. Tratamentul penal al participației penale.....	430
8.1. Tratamentul penal al participației proprii.....	430
8.2. Tratamentul penal al participației improprie.....	431

TITLUL IV SANȚIUNILE DE DREPT PENAL

CAPITOLUL I. GENERALITĂȚI PRIVIND SANȚIUNILE DE DREPT PENAL	434
§1. Ce este sancțiunea de drept penal?	434
§2. Felurile sancțiunilor de drept penal	436
2.1. Precizări prealabile.....	436
2.2. Succintă prezentare a categoriilor de sancțiuni prevăzute în dreptul penal	436
§3. Caracterele sancțiunilor de drept penal	437
3.1. Precizări prealabile.....	437
3.2. Prezentarea caracterelor sancțiunilor de drept penal	437
§4. Principiile sancțiunilor de drept penal	438
4.1. Principiul legalității sancțiunilor de drept penal	438
4.2. Principiul stabilirii unor sancțiuni de drept penal compatibile cu morala și concepția juridică a societății	439
4.3. Principiul individualizării (personalizării) sancțiunilor de drept penal.....	440
4.4. Principiul personalității sancțiunilor penale	440
CAPITOLUL II. PEDEPSELE.....	442
§1. Noțiunea, funcțiile și scopul pedepsei	442
1.1. Noțiune.....	442
1.2. Funcțiile pedepsei.....	443
1.3. Scopul pedepsei.....	448
§2. Categoriile și limitele generale ale pedepselor	452
2.1. Felurile pedepselor aplicabile persoanei fizice	452
2.2. Felurile pedepselor aplicabile persoanelor juridice.....	453
§3. Pedepsele principale aplicabile persoanelor fizice	454
3.1. Detențiunea pe viață.....	454

3.2. Închisoarea	457
3.3. Amenda	459
3.3.1. Aplicarea sistemului zilelor-amendă.....	459
3.3.2. Aplicarea facultativă a pedepsei amenzii pe lângă pedeapsa închisorii	460
3.3.3. Înlocuirea pedepsei amenzii cu pedeapsa închisorii	461
3.3.4. Executarea pedepsei amenzii prin prestarea unei munci neremunerate în folosul comunității	462
3.3.5. Executarea pedepsei amenzii	463
3.4. Pedeapsa principală aplicabilă persoanei juridice	464
§4. Pedepsele complementare și accesorii.....	466
4.1. Pedepsele complementare în cazul persoanei fizice.....	466
4.2. Pedepsele complementare aplicabile persoanei juridice	481
4.3. Pedeapsa accesorie	498
4.4. Calculul pedepselor	500
4.4.1. Durata executării.....	500
4.4.2. Computarea duratei măsurilor preventive privative de libertate.....	501
4.4.3. Computarea pedepselor și măsurilor preventive executate în afara țării	501
CAPITOLUL III. INDIVIDUALIZAREA PEDEPSELOR	502
<i>Secțiunea 1. Concept, mijloace și criterii de individualizare a pedepsei.....</i>	<i>502</i>
§1. Conceptul și formele individualizării pedepsei	502
1.1. Concept.....	502
1.2. Formele individualizării pedepsei	503
1.2.1. Aspecte introductive	503
1.2.2. Individualizarea legală	503
1.2.3. Individualizarea judiciară (judecătorească).....	504
1.2.4. Individualizarea administrativă.....	505
§2. Mijloacele și criteriile generale de individualizare judiciară a pedepsei	506
2.1. Mijloacele de individualizare a pedepsei	506
2.2. Criteriile de individualizare a pedepsei	506
2.2.1. Aspecte introductive	506
2.2.2. Analiza criteriilor generale de individualizare.....	510
2.2.3. Alte criterii de individualizare a pedepsei.....	517
<i>Secțiunea a 2-a. Circumstanțele atenuante și agravante</i>	<i>519</i>
§1. Aspecte comune.....	519
§2. Circumstanțele atenuante.....	520
2.1. Circumstanțele atenuante legale	520
2.2. Circumstanțele atenuante judiciare	530
§3. Circumstanțele agravante.....	532
3.1. Circumstanțele agravante legale.....	532
§4. Efectele circumstanțelor	539

4.1. Efectele circumstanțelor atenuante.....	539
4.2. Efectele circumstanțelor agravante	540
§5. Concursul între cauzele de atenuare și cele de agravare.....	540
<i>Secțiunea a 3-a. Individualizarea judiciară a pedepselor</i>	541
§1. Formele individualizării judiciare a pedepsei.....	541
§2. Renunțarea la aplicarea pedepsei.....	544
2.1. Noțiune.....	544
2.2. Condițiile în care se dispune renunțarea la aplicarea pedepsei	545
2.2.1. Precizări introductive.....	545
2.2.2. Analiza condițiilor	546
2.3. Avertismentul.....	552
2.4. Caz special de incidență a instituției renunțării la aplicarea pedepsei.....	553
2.5. Anularea renunțării la aplicarea pedepsei	553
2.6. Efecte	554
§3. Amânarea aplicării pedepsei.....	554
3.1. Noțiune și caracterizare.....	554
3.2. Condiții în care se poate dispune amânarea aplicării pedepsei	555
3.2.1. Precizări introductive.....	555
3.2.2. Analiza condițiilor	556
3.3. Termenul de supraveghere	558
3.4. Măsurile de supraveghere și obligațiile.....	559
3.5. Obligațiile.....	560
3.6. Supravegherea	561
3.7. Modificarea sau încetarea obligațiilor.....	562
3.8. Revocarea amânării aplicării pedepsei.....	563
3.9. Anularea amânării aplicării pedepsei	564
3.10. Efectele amânării aplicării pedepsei.....	564
§4. Suspendarea executării pedepsei sub supraveghere	564
4.1. Noțiune.....	564
4.2. Condițiile în care se dispune suspendarea executării pedepsei sub supraveghere	565
4.2.1. Precizări introductive.....	565
4.3. Termenul de supraveghere	568
4.4. Măsurile de supraveghere și obligațiile.....	569
4.5. Supravegherea condamnatului	570
4.6. Modificarea sau încetarea obligațiilor.....	570
4.7. Revocarea suspendării executării pedepsei sub supraveghere	570
4.8. Anularea suspendării executării pedepsei sub supraveghere	571
4.9. Efectele suspendării executării pedepsei sub supraveghere	571
§5. Liberarea condiționată	572
5.1. Noțiune și caracterizare.....	572
5.2. Condițiile liberării condiționate	573
5.2.1. Condițiile liberării condiționate în cazul detențiunii pe viață	573

5.2.2. Condițiile liberării condiționate în cazul pedepsei închisorii.....	573
5.2.3. Cum se calculează măsura compensatorie prevăzută de fostul art. 55 ¹ din Legea nr. 254/2013?	575
5.3. Măsurile de supraveghere și obligațiile	579
5.4. Supravegherea condamnatului	580
5.5. Modificarea sau încetarea obligațiilor	580
5.6. Revocarea liberării condiționate.....	580
5.7. Anularea liberării condiționate	581
5.8. Efectele liberării condiționate	582
 CAPITOLUL IV. MĂSURILE DE SIGURANȚĂ	583
§1. Concept, enumerare, natură și condiții	583
1.1. Concept.....	583
1.2. Enumerare	583
1.3. Natura juridică a măsurilor de siguranță	584
1.4. Condițiile măsurilor de siguranță	585
§2. Regimul măsurilor de siguranță privite în mod particular	586
2.1. Obligarea la tratament medical.....	586
2.2. Internarea medicală	589
2.3. Interzicerea ocupării unei funcții sau a exercitării unei profesii	592
2.4. Confiscarea specială.....	594
2.5. Confiscarea extinsă.....	603
 CAPITOLUL V. MINORITATEA.....	619
§1. Aspecte introductive privind regimul juridic aplicabil minorilor care săvârșesc fapte prevăzute de legea penală	619
§2. Tratamentul penal al minorilor	621
§3. Referatul de evaluare	624
§4. Regimul măsurilor educative neprivative de libertate	625
4.1. Stagiul de formare civică.....	625
4.2. Supravegherea	626
4.3. Consemnarea la sfârșit de săptămână	628
4.4. Asistarea zilnică	629
4.5. Obligații ce pot fi impuse minorului	631
4.6. Modificarea sau încetarea obligațiilor	632
4.7. Prelungirea sau înlocuirea măsurilor educative neprivative de libertate.....	633
§5. Regimul măsurilor educative privative de libertate	633
5.1. Aspecte introductive comune	633
5.2. Internarea într-un centru educativ	635
5.3. Internarea într-un centru de detenție.....	636
5.4. Schimbarea regimului de executare.....	638
5.5. Dispoziții comune	639

TITLUL V RĂSPUNDEREA PENALĂ

CAPITOLUL I. ASPECTE GENERALE PRIVIND RĂSPUNDEREA PENALĂ	642
§1. Noțiunea răspunderii penale	642
§2. Principiile răspunderii penale	643
2.1. Enumerare	643
2.2. Scurte considerații privind principiile răspunderii penale.....	643
§3. Cauzele care exclud (înlătură) răspunderea penală	645
 CAPITOLUL II. ANALIZA CAUZELOR CARE ÎNLĂTURĂ RĂSPUNDEREA PENALĂ	 648
§1. Amnistia	648
1.1. Noțiune și caracterizare.....	648
1.2. Felurile amnistiei.....	649
1.3. Efectele amnistiei	649
§2. Prescripția răspunderii penale.....	652
2.1. Noțiune și caracterizare.....	652
2.2. Termenele de prescripție a răspunderii penale	654
2.3. Întreruperea și suspendarea cursului prescripției răspunderii penale	655
2.3.1. Întreruperea cursului prescripției răspunderii penale.....	655
2.3.2. Suspendarea cursului prescripției răspunderii penale	671
2.4. Prescripția răspunderii penale în cazul persoanelor juridice	672
§3. Lipsa plângerii prealabile	672
§4. Retragerea plângerii prealabile	675
§5. Împăcarea	678
 CAPITOLUL III. CAUZELE CARE ÎNLĂTURĂ SAU MODIFICĂ EXECUTAREA PEDEPSEI	 682
§1. Grațierea	682
1.1. Noțiune și caracterizare.....	682
1.2. Felurile grațierii.....	683
1.3. Obiectul grațierii	684
1.4. Efectele grațierii	684
§2. Prescripția executării pedepsei	686
2.1. Noțiune și caracterizare.....	686
2.2. Termenele de prescripție a executării pedepsei.....	687
2.3. Întreruperea și suspendarea cursului prescripției executării pedepsei.....	688
2.4. Prescripția executării pedepselor în cazul persoanelor juridice	689
 CAPITOLUL IV. CAUZELE CARE ÎNLĂTURĂ CONSECINȚELE CONDAMNĂRII	 690
§1. Noțiunea și natura reabilitării	690
§2. Felurile reabilitării	693

2.1. Reabilitarea de drept.....	693
2.2. Reabilitarea judecătorească	694
§3. Efectele reabilitării.....	698
§4. Anularea reabilitării judecătorești.....	699
 BIBLIOGRAFIE.....	 701

TITLUL I

Aspecte generale

Capitolul I

NOȚIUNI INTRODUCTIVE

Secțiunea 1

Dreptul penal – ramură de drept (pozitiv)

§1. Definiția, obiectul și sarcinile dreptului penal

1.1. Preliminarii

Folosind limbajul comun, putem spune că *Dreptul penal* este alcătuit din legile care descriu (prevăd) și interzic sub amenințarea închisorii pe durată determinată, detențiunii pe viață, amenzii și a altor sancțiuni faptele cele mai grave săvârșite în societate și care lezează valorile sociale importante (esențiale), printre care se numără faptele contra omului (de exemplu, omorul, lovirea, vătămarea corporală, violul sau șantajul), contra patrimoniului persoanelor (de pildă, furtul, tâlhăria, înșelăciunea sau abuzul de încredere), contra securității naționale (trădarea, înalta trădare sau spionajul) etc.

În accepțiune curentă, atunci când se folosesc expresiile sau termenii *Drept penal*, *Cod penal*, *lege penală*, *infracțiune*, *infractor* și alții specifici materiei de care ne vom ocupa în această carte, cei care întrebunțează asemenea expresii ori termeni sau cei care îi receptează se gândesc, de regulă, la închisoare (penitenciar, carceră, loc de detenție), adică la pierderea libertății.

Într-adevăr, persoanele care comit fapte prevăzute de legea penală riscă să fie încarcerate, chiar dacă finalmente nu toate vor ajunge la închisoare, din diverse cauze, pe care le vom analiza, de asemenea, în lucrarea de față.

Această disciplină de studiu – *Dreptul penal. Partea generală* – ne ajută să dăm **răspunsuri la întrebări**, precum:

- *Ce este legea penală?*
- *Legea penală română se aplică tuturor persoanelor și faptelor?*
- *Căror fapte li se aplică legea penală dacă, de la data săvârșirii acestora și până la executarea sancțiunilor, se schimbă legea penală?*
- *Se poate aplica legea penală nouă unor fapte din trecut?*
- *Ce înseamnă infracțiune?*
- *Ce sancțiuni (pedepse, măsuri educative ori măsuri de siguranță) se aplică celor care comit infracțiuni?*

- *Ce se întâmplă cu cei care săvârșesc fapte, care aparent sunt infracțiuni, însă în concreto se constată că este incidentă vreuna dintre cauzele care exclud infracțiunea (de pildă, legitima apărare, starea de necesitate, iresponsabilitatea, cazul fortuit etc.)?*
- *Sunt pedepsiți cei care pregătesc comiterea unor infracțiuni sau care doar încearcă săvârșirea de infracțiuni, dar nu reușesc să transpună în practică ceea ce și-au propus?*
- *Cum sunt sancționate persoanele care săvârșesc în cooperare o infracțiune?*
- *Cum sunt sancționate persoanele care săvârșesc mai multe infracțiuni?*
- *Cum sunt sancționați minorii care comit infracțiuni?*
- *În ce condiții (de exemplu: până când?; este necesară plângerea persoanei vătămate?; poate avea loc împăcarea? etc.) poate fi sancționată o persoană care a comis o infracțiune?*
- *Toți cei care săvârșesc infracțiuni ajung la închisoare (penitenciar)?*
- *Sancțiunile aplicate se execută integral?*
- *Ce se întâmplă după ce o persoană condamnată pentru săvârșirea unei infracțiuni a executat pedeapsa sau aceasta s-a stins în alt mod (de exemplu, ca urmare a prescripției, grațierii etc.)?*

Expresia **drept penal** are două accepțiuni recunoscute în literatura de specialitate, respectiv de ramură (parte) a științei dreptului și de ramură (parte) a sistemului dreptului pozitiv.

Pentru a evita confuziile, de la început precizăm că, deși cele două sensuri ale expresiei „drept penal” sunt legate indisolubil, acestea au conținuturi bine stabilite și, totodată, diferite. Astfel, în timp ce dreptul penal, ca ramură de drept, este o parte a sistemului juridic (a ansamblului normelor juridice în vigoare), dreptul penal ca ramură a științelor juridice este o parte a sferei (genului) științelor dreptului.

Corelația între cele două noțiuni rezidă în aceea că dreptul penal pozitiv reprezintă, în fapt, obiectul de studiu al științei dreptului penal.

În doctrină, ca expresii echivalente sintagmei „drept penal”, se mai utilizează: **drept criminal** (*crimen, -inis*)¹ și, foarte rar, **dreptul apărării sociale**.

În statele europene (de pildă, Spania, Franța sau Italia), cea mai folosită denumire pentru desemnarea ramurii de drept care reglementează relațiile de apărare socială esențiale este sintagma **drept penal**². Aceasta derivă din substantivul latin **poena** (**pedeapsă**) și din adjectivul **poenalis** (**referitor la pedeapsă**).

Sintagma **drept penal** poate fi considerată parțial depășită de noile realități, în special având în vedere faptul că funcția aflictivă (de constrângere) a dreptului penal nu mai este

¹ Această denumire provine din substantivul latin *crimen* (crimă, infracțiune, delict) și din adjectivul latin *criminalis* (referitor la crimă sau infracțiune). Expresia *drept criminal* este utilizată, în principal, în doctrina anglo-saxonă, dar (mai rar) și în cea europeană continentală. De pildă, lucrarea autorilor G. Stefani și G. Levasseur, apărută în anul 1967, în Franța, este intitulată *Traité de droit criminel*. În lucrările în limba engleză sunt folosite expresiile *Criminal law* și *Penal law*.

² De pildă, *derecho penal*, *droit pénal*, *diritto penale* etc.